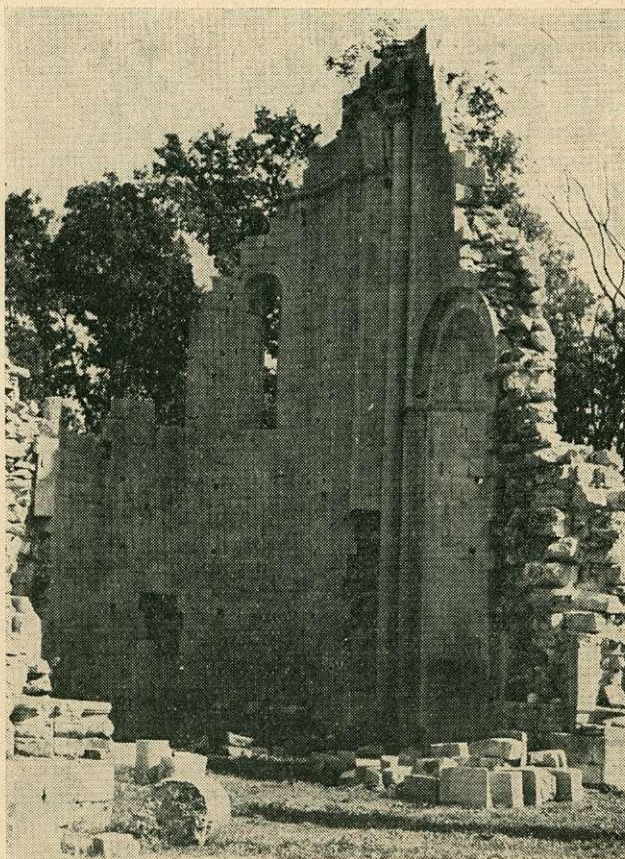

Műemlékeink jelentősége a korszerű erdő- gazdálkodásban

RINGHOFFER ENDRE

Erdeink, az erdőgazdálkodás jelentősége korunk társadalmában egyre fontosabb. Mind sürgetőbbek a jelzések, hogy nem elégedhetünk meg a csupán fatermelésre korlátozott erdőgazdálkodással, vagy az erdők talajvédelmi feladatának betöltésével, ezeken túlmenően egyre több és újabb igény kielégítése válik szükségessé.

A gyors városiasodás, az ipartelepek rohamos szaporodása egyre inkább előtérbe helyezi az erdők új, közjóléti szerepének értékelését. Ennek az új formának kialakítása, az igények kielégítése szükségszerűen követeli minden olyan lehetőségnek a felkutatását, hozzáférhetővé tételét, amely hozzájárulhat erdeink értékének növeléséhez.

Igaz, hogy a természet mindenkor két kézzel szórja ajándékait, csak észre kell venni és ezért a kis figyelemért bőven kárpótol minden fáradságot. De ez az ajándék sem kimeríthetetlen, a mi figyelmünk is gyengült és ez volt a baj! Természetesnek és magától értetődőnek vettünk mindent, közben fáradhatalanul dolgoztunk, alkottunk, képzeletet felülmúló eredmények születtek, az élettér egyre bővült, hatalmas városok és ipartelepek nőttek ki a földből az erdők helyén, s most arra ocsúdunk, hogy valami nincs rendjén, valami hiányzik.

Lehetne róla elmélkedni, hogy alkottunk-e vagy felfedeztünk-e az emberiség

számára egy új világot. Valóság az, hogy új időket élünk, új vizeken járunk, lehetőségeink szinte korlátlanok és kimeríthetetlenek, legyőztük a távolságot, az időt, kiléptünk a világűrbe, sikert sikerre halmoztunk, de közben szinte észrevétlenül elmentünk a lényeg mellett. Az új élet szavai és fogalmai bővítik ugyan szókincsünket, a „smog” és „decibel” gazdagítják értelmünket, de talán ugyanennyivel szegényebbek lettünk most, hogy eltűnt vagy még csak eltűnőben van városainkból a csend, a nyugalom és a jó levegő. A természet és a technika közötti küzdelem nagy és erős, sok múlik rajtunk, hogy ez az erőpróba megnyugtató eredménnyel végződjön.

Erdőgazdaságaink szerepe ebben a küzdelemben rendkívül fontos, a várható siker biztató jeleként foghatjuk fel az egyre növekvő érdeklődést a természet iránt, amely különösen a nagyvárosok és ipartelek felől jelentkezik mind nagyobb erővel. Ha ezt az érdeklődést tartalmasan és színvonalasan tudjuk kielégíteni, akkor már jelentős lépéssel haladtunk előre. Továbbmenve, ha ezt az igényt életszükségletként fogjuk fel és így törekszünk annak minél tökéletesebb kielégítésére, akkor valóban korunk szocialista erdőgazdálkodásának kapuit tárjuk szélesebbre.

Most, hogy a természetjárás mozgalma társadalmi méreteket öltött és az erdőgazdálkodás elszigeteltsége feloldódott, rajtunk a sor, hogy a jelentkező új kulturális és szociális feladatainknak a legjobb tudásunk szerint eleget tegyünk. Megvalósításukhoz a lehetőségeink adva vannak — igaz, hogy egyelőre csak tárgyi vonatkozásban — remélhetőleg az anyagi és erkölcsi támogatás a későbbiek során nem marad el.

Országos viszonylatban nincsenek még konkrét irányelvek az erdőesztétika kialakítására. Talán nem is lehet egyértelműen meghatározni a természetvédelmi vagy tájvédelmi tennivalókat, ez vidékenként és objektumonként más-más elképzelések alapján lehetséges.

Egyes erdőgazdasági tájaink bővelkednek műemlékobjektumokban, hiszen a középkorban Európa történetében Magyarország kulcsszerepet játszott, az akkori erdőségek jó rejtkehelyei voltak a középkorra jellemző várerőd-rendszereknek, így több erdőgazdaságnak akadhat olyan feladata is, hogy ezen történelmi emlékek környékén a turizmus számára megfelelő környezetet biztosítson. Példaként szeretnék saját környezetemből az egyik ilyen objektummal foglalkozni, hangsúlyozva, hogy több ilyen van az országban és a jövőben ezek feltárása a turizmus fellendítése céljából egyre fontosabb lesz.

A Vértes történelmi múltban gazdag erdőségei nagy lehetőséget nyújtanak korszerű feladataink megoldásához — a természetjárók számára mindenkor nagy vonzóerőt jelentettek —, nagyobb látogattóságra azonban nem számíthatnak, mert a növekvő kulturális és szociális igényeket nem tudták kielégíteni. Igen sok várrom, történelmi nevezetességű hely és romantikus emlék él és húzódik meg a Vértes erdei mélyén, majdnem az ismeretlenség homályában, amelyeknek közkinccsé tételével fokozhatjuk környezetük jelentőségét és értékét. Erdőgazdaságunk területén Vitány-vár, Várgesztes, Csáki-várrom, Szentgyörgyvári templomrom és Római-kőkoporsó, Gerencsér-vár és Vértesszentkereszt-templom mind olyan gazdag lehetőségeket nyújtanak a kulturált természetjárás megteremtéséhez, hogy ezzel a kérdéssel nemcsak érdemes, hanem kell is foglalkozni.

Sajnos ezek a szempontok mindeddig nem voltak, vagy nem lehettek döntő jelentőségűek és így történhetett meg az, hogy valamennyiünk számára elretentő példaképpen hatalmas tarvágásokkal, kötélpályák és magasfeszültségű vezetékek számára vágott nyiladékokkal „ékesítettük” a tájat, dübörgő és csikorgó csillékkal „enyhítettük” a csendet abban a környezetben, amely a korábbi érin-

tetlen állapotában méltó keretet adott egy igen értékes műemléknek, példám esetében a XII. századból származó, az elől levő képen bemutatott vértesszentkereszt-i templomromnak.

Az elszomorító helyzetért nem okolhatjuk egyedül a rohamosan fejlődő szénbányászatot, vagy annak korszerű szállítási technikáját, sem az erdészetet a növekvő gépesített fahasználatért. Itt mindannyiunkat kell hibáztatni az együttműködés, valamint az érdekek összeegyeztetésének hiánya miatt.

Talán még nem késő, hogy kezdeményező lépésekkel enyhítsünk a helyzeten. Erdőrendezőségünk még sokat tehet a környezetvédelem érdekében azzal, hogy közvetlen a rom környékén tervezett véghasználatok helyett mérsékelt szálalást irányozna elő. Ez az értékes példa a bányavállalat részéről feltehetően követésre találna és a későbbiek során kedvezően alakulna a táj védelme. Ezt a következtetést igazolja az, hogy ami a templomoknál táj- és környezetvédelem címén kezdeti eredményként jelentkezett, az annak a szerencsés véletlennek köszönhető, hogy éppen a Szénbányászati Trösztben akadtak lelkes természetbarátok, akiknek kezdeményezésére, a rom környékének rendbehozására 1963-ban megtörténtek az első lépések. És mint mindig, most is csak a kezdő lépéseket kellett megtenni, a többi már szinte szükségszerűen követi egymást. A következő évben már a Komárom megyei Idegenforgalmi Hivatal is figyelemmel kísérte a rom sorsát, az oda kirándulók számára egy rövid tájékoztató szövegű táblát helyeztetett el és védnökséget vállalt a műemlék állapotáért. Ezután már gyorsan peregtek az események, amelyeknek eredményeként ma egyik jelentős románkori templomunk falmaradványaiban és faragott oszlopaiban gyönyörködhetünk. Az elhagyottan, bozóttal benőtt heverő és egykor jelentéktelennek tűnő rom lassan világhírnévre tesz szert és ez számunkra is lényeges, mert a terület kirándulóhelyi jelentőségével fokozódott az erdő kulturális és szociális szerepe is. Végeredményben esztétikai értéknövekedés következett be.

Talán nem ér bennünket a szerénytelenség vádja, ha a Műemléki Felügyelőség lelkes kutatócsoportjának hatalmas munkája mellett megemlítjük, hogy a lehetőségekhez képest erdészetünk is nyújtott segítséget a feltárás kezdeti nehézségeinek leküzdéséhez azzal, hogy átadta nélkülözhető erdőművelő munkásait a könnyebb talajmunkák elvégzéséhez. A jó kapcsolat később sem szakadt meg, igaz, hogy nem mindig tudtunk munkáskézzelel segítséget adni, de minden tekintetben azon voltunk, hogy a feltárás munkája zavartalan legyen.

Hogy erdeink értéke a feltárt vértesszentkereszt-i templomrommal mennyivel növekedett, azt ma még összecszerűen nem lehet kifejezni, elég talán utalni az egyre ismertebbé váló műemlék látogatottságából adódó lehetőségekre, amelyekből messzemenő következtetéseket vonhatunk le. Megszabhatjuk további feladataink lényegéeként azt, hogy a kapott értéket ne csak megőrizzük, hanem az adottságokhoz mértén továbbfejlesszük.

Környezetvédelmi lehetőségeink jelenleg igen korlátozottak, mert a rom környékén sajnos csak egy hektáros természetvédelmi területet jelöltek ki, jóllehet 10—15 hektár lenne szükséges ahhoz, hogy méltó környezetbe illeszkedjen majd a későbbiek során részlegesen helyreállított épület. Meglevő útjaink karbantartása az erdőgazdasági igénybevételtől függetlenül állandó feladatként jelentkezik, ugyanakkor szükséges a kor követelményeinek megfelelően pihenők és parkolóhelyek kiképzése, vízelőhelyek, források és egyéb létesítmények higiénijának biztosítása. Nem feledkezhetünk meg az időjárás viszontagságai elől menedéket kereső turistákról, gondolnunk kell a gyermekekre is, tehát olyan létesítmények szükségesek, amelyek biztosíthatják azt, hogy lassú átmenettel vezessük be a városi kényelemhez szokott látogatóinkat a természet csodálatosan egyszerű és mégis oly vonzó világába.

Az így kialakított erdők megkívánják az állandó gondoskodást. A biológiai egyensúly biztosítása érdekében a legkörülményesebb fahasználatot, az ápolási munkák maradéktalan elvégzését, ezzel is segítséget nyújtva a természetnek az állandó megújulási folyamatban anélkül, hogy túlzott beavatkozásunkkal jöveteletlen károkat okoznánk. A hatalmas véghasználati területek mellett a meglevő idősebb állományok minden műemlék mellett fokozottabb kíméletben részesítendőek, hogy legalább ezek emlékeztessék a természetjárókat az egykori környezet hangulatára. Történelmi múltú, nagyértékű és az erdőkben meghúzódó tárgyi emlékeink megérdemlik a méltó környezetet.

Nem céлом most műemlékeink jelentőségének és az ebből eredő feladatoknak teljes ismertetése, csupán a figyelmet szeretném ráirányítani a legsürgősebb mentenivalókra és teendőkre, mert csak ezeknek elvégzése után mondhatjuk nyugodt lelkiismerettel, hogy igyekeztünk megtenni minden lehetőet annak érdekében, hogy erdeink korszerű feladataikat teljesíthessék.

1971. őszi időjárás

DR. PAPP LÁSZLÓ

Az elmúlt őszi időjárása általában hűvös, száraz volt. Vagyis a megelőző időszak száraz jellege tovább tartott.

Szeptember az évszaknak megfelelő időjárással indult. De már 6-án erősen lehűlt a levegő, s 20-áig a napi középhőmérséklet az ország nagyrészen 10 °C alatt maradt. Majd a hónap utolsó hetében a hűvös napokat kellemes, őszi időjárás váltotta fel.

A havi középhőmérséklet az ország középső részén 14 fok felett, máshol 12—14 fok között volt. A Dunántúlon és a Duna—Tisza közének északi részén az átlagosnál 2—2,5 fokkal, máshol 2,5—3 fokkal, sőt Szeged—Debrecen vonaltól keletre 3 fokkal alacsonyabb értékkel volt hűvösebb.

A talajmentén az első fagyokat 9-én észlelték az ország déli és délkeleti peremén. A leghidegebb időszakban 17—19 között a Dunántúl középső részeit kivéve, majdnem mindenütt volt talajmenti fagy.

A lehullott csapadék havi összege az ország nagyobbik részén 25—50 mm között változott. A dél-délkeleti határ mentén nem érte el a 25 mm-t. 50 mm-t meghaladó csapadékot csak Somogy megyéből, a Bakonyból, a Börzsöny és Budapest térségéből, a Mátrából és a Zempléni hegységből jelentettek. 100 mm-t meghaladó csapadék csak Kékestetőn esett. A csapadék mennyisége az ország középső részén túllépte a sokévi átlagot. Máshol, főleg a Dunántúl nagy részén az átlag alatt maradt. Legszárazabb az ország déli és keleti határszéle volt, ahol a csapadék az átlag felét sem érte el.

Az október szép, napfényes időjárással köszöntött be. A havi középhőmérséklet 7,6—10,3 °C között változott. Így 0,4—2,2 fokos negatív anomália alakult ki. 15-én hirtelen hidegre fordult az idő, amit a hónap végéig csak rövid ideig tartó felmelegedés szakított meg. A hónap utolsó napjaiban az Alföld egy-két helyén a középhőmérséklet 0 fok alá süllyedt. Az abszolút minimum 6. és 7. között mínusz 5—6 fokig süllyedt. 28.-án pedig az Alföldön talajmenti fagy lépett fel.

A hónap közepén országos eső esett. Ezután, néhány kisebb területet kivéve, nem volt számottevő csapadék. A leesett csapadék havi összege csak Szolnok térségében és Debrecentől északkeletre haladta meg a 25 mm-t, ill. a sokévi átlag